

9. INCREA+ MOKYMO PROGRAMOS: PAGRINDAI IR PASIRINKIMAI

Laura Uixera¹, Aoife Gleeson², Teresa Maria Sgaramella³, Lea Ferrari⁴

¹MERAKI (ISPANIJA)

²MERAKI (ISPANIJA)

³UNIPD (ITALIJA)

⁴UNIPD (ITALIJA)

laura@merakiprojectes.es, aoife@merakiprojectes.es, teresamaria.sgaramella@unipd.it, lea.ferrari@unipd.it

1. ĮVADAS

Projekto vidinė priežastis yra COVID-19 pandemijos protrūkio sukeltas didžiulis švietimo nelygumas ir nebaigusių asmenų skaičiaus padidėjimas. Dėl šių priežasčių raginama laikytis holistinio požiūrio į inkluzinį ugdymą. Menų mokymas gali veiksmingai remti įtraukiąją mokyklos kultūrą bei skatinti mokinių gerovę ir pagrindinių XXI amžiaus įgūdžių ugdymą.

Bendras tikslas – pateikti inovatyvų įtraukiojo ugdymo ir gerovės skatinimo metodą, įgyvendinant meninio ugdymo turinį ir praktikas. Pagrindiniai tikslai:

- mokymosi išteklių, medžiagų, edukacinių meno kūrimo veiklų ir mokymo modulių kūrimas, skatinantis vidurinio ugdymo mokinių (11–16 metų) kūrybiškumą, kultūrą, daugiakultūrį dialogą, psichologinius išteklius ir pagrindinius XXI amžiaus įgūdžius;
- vidurinio ugdymo mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, mokinių iš mažumų ar mažas pajamas gaunančių šeimų, socialinės įtraukties skatinimas;
- mokytojų įgūdžių ir kompetencijų ugdymas įtraukiamame ugdyme;
- suteikti naujų pagrindinių įgūdžių ir kompetencijų;
- menų specialistų, švietimo ekspertų ir mokytojų bendradarbiavimo skatinimas.

2. INCREA+ UGDYMO PROGRAMOS PASIRINKIMAI

2.1. Įtraukimo apibrėžimas

Literatūros studijose pateikiami keli įtraukimo apibrėžimai. Tarp jų verta paminėti ir svarbiausią „įtraukties indeksas“ (Booth ir Ainscow, 2002).

Įtrauktis gali būti pasirenkama ir siekiant sumažinti kliūtis, ir skatinti dalyvavimą. Tiesą sakant, tai yra bendruomenė, kuri rūpinasi savo nariais, verčia juos jaustis laukiamais ir siekia prisitaikyti, kad atitiktų įvairius jų poreikius (Marino-Francis ir Worrall-Davies, 2010). O dalyvavimas gali būti vertinamas kaip sveikatos ir švietimo paslaugų rezultatas (Imms ir kt., 2016; Kennette ir Wilson, 2019).

Kai kurie nustatyti veiksmai, kuriais siekiama šių dviejų tikslų, gali būti šie:

- mokymosi ir dalyvavimo kliūčių visiems mokiniams sumažinimas, ne tik tiems, kurie turi sutrikimų ar yra priskirti kategorijai „turintys specialiųjų ugdymosi poreikių“;
- mokymasis iš bandymų įveikti kliūtis, trukdančias studentams pasiekti ir dalyvauti, kad būtų matomi pokyčiai, kurie yra naudingi studentams;
- vienodas visų studentų bei darbuotojų vertinimas;
- mokinių skirtumų vertinimas kaip mokymosi išteklius, o ne problemos, kurias reikia įveikti;
- mokinių teisės į mokslą jų buvimo vietoje pripažinimas;
- mokinių dalyvavimo vietinių mokyklų kultūrose, mokymo programose, bendruomenėse didinimas ir jų atskirties mažinimas;
- mokyklų tobulinimas personalui ir mokiniams;
- mokyklų vaidmens, kuriant bendruomenę, ugdant vertybes bei didinant pasiekimus, pabrėžimas;
- abipusių santykių puoselėjimas tarp mokyklų ir bendruomenių;
- pripažinimas, kad įtraukimas į švietimą yra vienas įtraukimo į visuomenę aspektų;
- mokyklų kultūros, politikos ir praktikos pertvarkymas, kad jos atitiktų mokinių įvairovę.

2.2. XXI amžiaus įgūdžiai ir prioritetai

Dešimt pagrindinių gyvenimo įgūdžių, nustatytų Pasaulio sveikatos organizacijos (PSO), yra laikomi itin svarbiais XXI amžiuje:

- **savęs suvokimas:** apima savęs, charakterio, stipriųjų ir silpnųjų pusių, troškimų ir nemėgstamų dalykų pripažinimą. Savęs suvokimo kūrimas gali padėti paaugliams atpažinti, kada jie patiria stresą arba jaučia spaudimą. Savęs suvokimas dažnai yra veiksmingo bendravimo ir tarpasmeninių santykių, taip pat empatijos su kitais ugdymo sąlyga;
- **empatija:** gebėjimas įsivaizduoti, koks yra kito žmogaus gyvenimas. Be empatijos paauglių bendravimas su kitais nėra dvipusis procesas. Empatija gali padėti paaugliams priimti kitus, kurie gali skirtis nuo jų. Tai gali pagerinti jų socialinę sąveiką klasėje, o vėliau ir gyvenime, esant etninei ar kultūrinei įvairovei;
- **kritinis mąstymas:** gebėjimas objektyviai analizuoti informaciją ir patirtį. Kritinis mąstymas gali padėti paaugliui atpažinti ir įvertinti veiksnius, turinčius įtakos požiūriui ir elgesiui, pavyzdžiui, vertybes, bendraamžių spaudimą ir žiniasklaidą;
- **kūrybinis mąstymas:** naujas dalykų matymo ar darymo būdas, būdingas keturiems komponentams – sklandumui (naujų idėjų generavimui), lankstumui (lengvai keičiant perspektyvą), originalumui (ko nors naujo sugalvojimui) ir įmantrumui (rėmimasis kitomis idėjomis);
- **sprendimų priėmimas:** įgūdis, galintis padėti paaugliui konstruktyviai priimti sprendimus dėl savo gyvenimo. Jaunimas gali išmokti įvertinti įvairias prieinamas galimybes ir apsvarstyti, kokį poveikį šie skirtingi sprendimai gali turėti;
- **problemų sprendimas:** padeda paaugliui objektyviai pažvelgti į problemą, atsižvelgiant į įvairius sprendimo variantus, bei padeda jiems rasti sprendimą, pasvėrus skirtingų galimų variantų privalumus ir trūkumus;
- **tarpasmeninių santykių įgūdžiai:** padeda paaugliams teigiamai bendrauti su žmonėmis kasdiniame gyvenime. Tai gali reikšti gebėjimą užmegzti ir palaikyti draugiškus santykius, labai svarbius mūsų psichinei ir socialinei gerovei bei palaikyti gerus santykius su šeimos nariais ir gebėti konstruktyviai nutraukti juos;
- **efektyvus bendravimas:** priemonės, padedančios paaugliams išreikšti save tiek žodžiu, tiek neverbaliniais kultūroms ir situacijoms tinkančiais būdais. Tai reiškia, kad reikia reikšti nuomonę, norus, poreikius ir baimes, taip pat sugebėti paprašyti patarimo ir pagalbos prireikus;
- **streso įveikimas:** kaip gyvenimo įgūdis, tai reiškia, kad reikia atpažinti streso šaltinius gyvenime bei nustatyti jų poveikį ir elgtis taip, kad pavyktų kontroliuoti streso lygį. Išmokti teigiamų įveikos stilių ir pasyvų pakeisti aktyviais įveikos mechanizmais – tai gali apimti aplinkos ar gyvenimo būdo keitimą ir mokymąsi atsipalaiduoti;
- **emocijų kontrolė:** apima emocijų savyje ir kituose atpažinimą, suvokimą, kaip emocijos veikia elgesį, ir gebėjimą tinkamai reaguoti į emocijas. Svarbus šio įgūdžio aspektas yra mokymasis valdyti tokias intensyvias emocijas kaip pyktis ar liūdesys, kurios gali turėti neigiamą poveikį mūsų sveikatai, jei nereaguosime tinkamai.

Remdamiesi naujausiais tarptautiniais pasiūlymais, daugiausia dėmesio skiriančiais vaikams ir paaugliams, ir *InCrea+* tarptautinės apklausos rezultatais, šiuos įgūdžius skirsime į 3 pagrindines kategorijas (Trilling & Fadel, 2009):

1. *mokymosi įgūdžiai* (kritinis mąstymas, kūrybiškumas, bendradarbiavimas, bendravimas, problemų sprendimas);
2. *raštingumo įgūdžiai* (informacinis, žiniasklaidos, technologijų raštingumas);
3. *gyvenimo įgūdžiai* (empatija, lankstumas, gebėjimas prisitaikyti, lyderystė, iniciatyvumas, savarankiškumas, socialinė ir tarpkultūrinė sąveika).

Kurdami mokymo programos veiklas tikimės aprėpti šiuos tris įgūdžių rinkinius.

2.3. Meno sritys

Įvairios meno klasifikacijos apima vaizduojamąjį, vizualųjį, plastinį, atlikimo, taikomąjį ir dekoratyvinį meną (Bernard, 2020). Mokymo programoje dėmesys bus skiriamas šiems pirmiesiems keturiems aspektams:

- *dailė* (apima piešimą, tapybą, grafiką, skulptūrą, kaligrafiją);
- *vizualieji menai* (apima visus vaizduojamuosius menus, taip pat, naująsias medijas, fotografiją, aplinkos bei šiuolaikinį meną);

- *plastikos menas* (apima liejinius meno kūrinius ir nebūtinai plastikinius objektus bei susideda iš trimačių kūrinių, tokių kaip molis, gipsas, akmuo, metalai, mediena ir popierius (origami));
- *atlikimo menas* – ši klasifikacija susideda iš meno formos, kuri reiškia viešo pasirodymo renginius, kurie daugiausia vyksta teatre (tradicinis atlikimo menas – teatras, opera, muzika ir baletas, o šiuolaikinis atlikimo menas – mimika).

Mokymo programa apims veiklą, susijusią su garsiomis meninėmis raiškomis ir meno kūrimo veikla, taip remiant reflektvų požiūrį į užkoduotą patirtį ir prasmės kūrimą, susijusį su tiesioginiu dalyvavimu.

2.4. Universalus mokymosi dizaino principai

Remiantis CAST įmonės (2018 m.) metodo apibrėžimu, universalus mokymosi dizaino įgyvendinimas vadovaujasi trimis bendraisiais principais. Įvairios įsitraukimo priemonės: būtina numatyti kelis įsitraukimo variantus. Kai kuriuos mokinius gali patraukti naujovės, o kiti gali teikti pirmenybę nuspėjamai rutinai ir struktūrai.

Universalus mokymosi dizaino klasėje mokytojai suskirsto dideles užduotis į komponentus, kad mokiniai galėtų gauti formuojamą grįžtamąjį ryšį, kad sumažintų arba ištaisytų klaidas; sudaryti dažnas vertinimo ir grįžtamojo ryšio galimybes viso semestro metu; pasiūlyti turinio ir įrankių pasirinkimą, kad besimokantieji būtų suteikta galimybė mokytis, kuri jiems yra reikšmingiausia ir labiausiai motyvuojanti.

Įvairios vaizdavimo priemonės. Studentai gali skirtingai suvokti pateikiamą informaciją. Kai kurie besimokantieji gali turėti jutimo sutrikimų, pvz., akumo ar kurtumo, kiti gali turėti mokymosi sutrikimų, pvz., disleksijos, kalbos ar kultūrinių skirtumų. Būtina numatyti turinio vaizdavimo galimybes. Universalus mokymosi dizaino klasėje medžiaga yra prieinama visų tipų besimokantiejiems. Studentai turi daugybę skaitymo galimybių, įskaitant spausdintą ir skaitmeninę medžiagą. Vaizdo įrašuose yra antraštės ir garso įrašų titrai.

Įvairios veiksmo išraiškos priemonės. Labiausiai tikėtina, kad skirtingi mokiniai klasėje skirsis tuo, kaip jie gali naršyti mokymosi aplinkoje ir patirti bei išreikšti tai, ką žino. Įvairių veiksmų ir išraiškos galimybių suteikimas yra būtinas bei suaktyvins neurologinius strateginius tinklus, darančius teigiamą poveikį mokymuisi.

Tradicinėje klasėje mokiniui gali būti tik vienas būdas atlikti užduotį, tačiau universalus dizaino mokymosi klasėje yra keletas pasirinkimų. Kai kurie mokiniai gali sukurti tinklalaidę arba vaizdo įrašą, kad parodytų, ką jie žino. Jiems netgi gali būti leista nupiešti komikso juostą.

Manoma, kad universalus dizaino mokymosi principai turi būti naudojami tokiu lanksčiu ir dinamišku būdu, padedant kiekvienam besimokančiajam taikyti atitinkamas strategijas, kad bet kuris mokinytis galėtų rasti savo kelią ir kartu kurti priimtina mokymosi būdą (Kennette ir Wilson, 2019).

Atsižvelgdami į literatūros pasiūlymus, per seminarą apie mokymąsi bendradarbiaujant *InCrea+* projekto partneriai pabrėžė šias nuomones, kurios yra svarbiausios projekte:

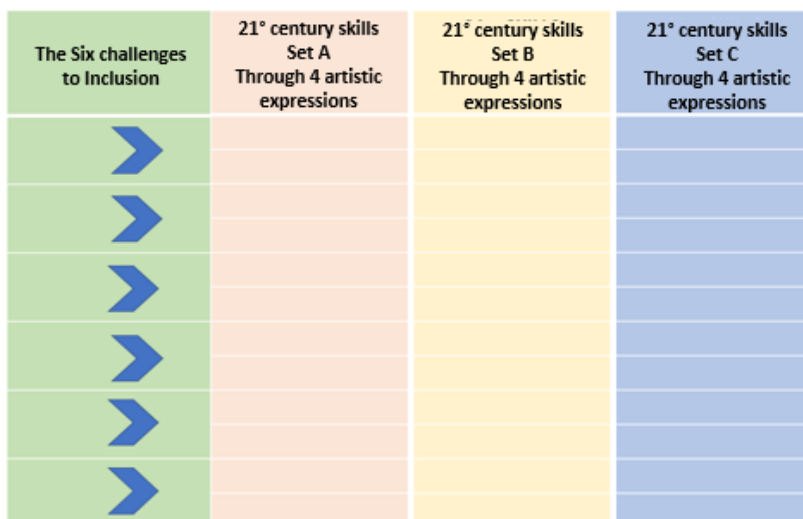
- įtraukimas kaip procesas, kai visiems tam tikroje grupėje be kliūčių ir išankstinių nusistatymų suteikiamos vienodos prieigos ir galimybės, atsižvelgiant į individualius poreikius, gebėjimus, įgūdžius ir ypatumus;
- inkluzinis ugdymas kaip procesas, kurio metu švietimas yra prieinamas visiems ir suteikia lygias galimybes, stiprinant ir panaudojant skirtumus, siekiant visiems optimalių mokymosi rezultatų;
- menas inkluziniame ugdyme, kuris suteikia universalią asmeninių, socialinių įgūdžių ir jausmų išraiškos kalbą, leidžiančią dalyvauti ir bendrauti su kiekvienu, nebijant klaidų ir sprendimų;
- menai, skirti pagerinti gebėjimus, įgyti galių ir panaudoti savo unikalumą.

Remiantis literatūra ir aukščiau minėtais elementais, *INCREA+* mokymai ir mokymo programa bus pritaikyti tiems, kurie, kaip tikimasi, reikšmingai parems veiksmus, kurie daro didžiausią įtaką tyrime aptartiems įtraukties iššūkiams, kurie apima kultūrinius, socialinius ir ekonominius, socialinius, individualius (fizinis, pažinimo, emocinio ir elgesio), gabumo ir talento sunkumus.

3. UGDYMO PROGRAMOS

3.1. Struktūra

Mokymo programa sudaroma trimis etapais, kurių kiekvienas apima 13 veiklų (1 lentelė). Šeši įtraukimo iššūkiai bus sprendžiami kiekviename žingsnyje, tuo pačiu metu sprendžiant reikšmingesnius XXI amžiaus įgūdžius, įtrauktus į konkrečią grupę, naudojant keturis pagrindinius skirtingus meninės raiškos tipus (meno skaitymo ir meno kūrimo pavyzdžiais).

1 lentelė. Pagrindinė InCREA+ mokymo programos struktūra

Universalus mokymosi dizainas yra pagrindinis principas kiekvienai veiklai, sukurtai pagal mokymo programą.

3.2. Naudingos praktikos rengiant ugdymo turinį

Kurdami mokymo programą atsižvelgsime į esamą naudingą patirtį visoje Europoje. Taip pat parinksime tuos, kurie atitiko *INCREA+* projekto pagrindus ir tikslus, arba pakeisime juos taip, kad atitiktų 2 skyriuje nurodytus kriterijus.

Plėtojant veiklą, bus atsižvelgta į šiuos aspektus, kaip parodyta toliau pateiktame šablone (2 lentelė).

Antraštė	
TIKSLAS	(Iššūkis įtrauktiems, kuris sprendžiamas kartu su veikla)
MENO SRITIS	
TRUKMĖ	(min.)
INSTRUKCIJA	
MEDŽIAGOS IR PAPILDOMI	

IŠTEKLIAI	
MOKYMO SI VERTINIMAS	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Ar tikslas pasiektas ar ne? Kokių mastų?</i> • <i>Kaip remiamas įtraukimas ir dalyvavimas?</i> • <i>Kaip skatinami XXI amžiaus įgūdžiai?</i>
ŠALTINIS	(Jeigu buvo naudojamas)

2 pav. Mokymo programos veiklų pagrindinės informacijos aprašymo šablonas

Konkretūs dalyvių žinių poreikiai arba pasakojimai gali paskatinti įtraukti papildomus veiklos plėtros aspektus.

3.3. Mokymosi indeksai

Kaip teigiama projekte, mokymo programa skatins daugybę įvairių ir didelį poveikį darančių privalumų.

Trumpalaikė nauda:

- ❖ XXI amžiaus mokinių įgūdžių ugdymas;
- ❖ didesnis nepalankioje padėtyje esančių mokinių įtraukimas į dalyvių mokyklas;
- ❖ mokytojų ir specialistų, apmokytų meninės inkluzinės praktikos, steigimas;
- ❖ kūrybiškumo, kultūros, daugiakultūriškumo ir gerovės skatinimas naudojant mokymo priemones, medžiagas ir švietimo išteklius.

Ilgalaikė nauda:

- ❖ meninio ugdymo praktikos sklaida Europos lygiu;
- ❖ mokymosi aplinkos sąlygų ir mokslo pasiekimų gerinimas visiems mokiniams;
- ❖ iškritusiųjų sumažinimas iš nepalankioje padėtyje esančių grupių;
- ❖ tvirtesnis mokyklų bendradarbiavimas.

Siekiant apibūdinti įdiegtus pokyčius, bus svarstomos ir kokybinės, ir kiekybinės priemonės, kurios bus pasiūlytos studentams prieš ir po dalyvavimo mokymo programoje (3 lentelė). Klausimai, kurie priverčia mąstyti padės mokytis užsiėmimų metu.

Aspektas	Įrankis	Pradžia	Pabaiga	Mokinio versija	Atsakingo asmens versija
Inkluzinis dalyvavimas	<i>Patirtis įtraukimo ir dalyvavimo srityje</i> <i>Tiesioginės dalyvavimo didinimo priemonės</i>	x	x	x	x

XXI amžiaus įgūdžiai	<i>Subjektyvi patirtis ir padidėjimas</i>	x	x	x	x
Menai	<i>Padidėjęs susidomėjimas ir žinios</i>	x	x	x	x

3 lentelė. Mokymosi vertinimo komponentai

Kaip siūloma, tiek dalyviai, tiek veiklą vykdantys specialistai bus įtraukti į pokyčių analizę bei įtraukimo, įgūdžių ugdymo ir aktyvaus dalyvavimo skatinimą.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Bernardas, CF (2020). Išgyventa patirtis: meno politika gatvės lygmeniu Niujorko švietimo departamente. *Meninio ugdymo politikos apžvalga*, 121 (1), 30-41.

Booth, T., Ainscow, M., Black-Hawkins, K., Vaughan, M. ir Shaw, L. (2002). Įtraukimo indeksas. *Mokymosi ir dalyvavimo mokyklose ugdymas*, 2.

CAST (2018). *Universaliojo mokymosi gairių versija 2.2*. Gauta iš <http://udlguidelines.cast.org>

Imms, C., Froude, E., Adair, B. ir Shields, N. (2016). Vaikų ir paauglių dalyvavimo ne mokyklos veikloje aprašomasis tyrimas. *BMC pediatrija*, 16 (1), 1-11.

Kennette, LN ir Wilson, NA (2019). Universalus mokymosi dizainas (UDL): kas tai yra ir kaip tai įgyvendinti. *Transformaciniai dialogai: Teaching & Learning Journal*, 12 (1), 1-6.

Marino-Francis, F. ir Worrall-Davies, A. (2010). Socialinės aprėpties klausimyno, skirto modernizuotos psichikos sveikatos dienos paslaugos lankymo įtakai įvertinti, sukūrimas ir patvirtinimas. *Psichikos sveikatos apžvalgos žurnalas*, 5,1-12.

Partnerystė siekiant 21-ojo amžiaus įgūdžių. (2009) *XXI amžiaus mokymosi sistema* P21Tucson, AZ Galima rasti adresu: www.21stcenturyskills.org.

Trilling, B. ir Fadel, C. (2009) *21st Century Skills: Learning for Life in Our Times*, Jossey-Bass (leidėjas). ISBN 978-0-470-55362-6. Žiūrėta 2016-03-13.

